

CONSCRIȚIA CONFESIONALĂ A CLERULUI GRECO-CATOLIC DIN ANUL 1767. CONSIDERAȚII PRELIMINARE

Atanasie Rednic, cel care i-a urmat lui Petru Pavel Aron în funcția de episcop al Bisericii greco-catolice, a fost numit de Maria Tereza la 27 septembrie 1764. Îmbunătățirea situației materiale a clerului, pe care cu toată strădania sa episcopul antecesor nu a putut-o realiza, constituia în viziunea sa numai o ușurare a operei de consolidare a unirii, nu consolidarea însăși. Aceasta a încercat-o Atanasie Rednic cu alte mijloace, unul dintre ele constituindu-l lungile și obositoare vizitațiuni canonice prin care episcopul obișnuia mai mereu să cerceteze satele aflate sub jurisdicția scaunului din Blaj al Episcopiei greco-catolice.

Idealul călăuzitor al întregii activități a episcopului Atanasie Rednic a fost consolidarea unirii religioase, care era atât de crunt zdruncinată după agitația sofroniană. În slujba acestui ideal au fost puse școala, tipografia, mănăstirea cu disciplina ei aspră și respectarea întocmai a datinilor Bisericii Răsăritului, precum și a ritului.

Episcopul Atanasie Rednic urmărea, pe lângă sporirea numărului credincioșilor uniți, și educarea dogmatică solidă a celor rămași fideli unirii. Acest ideal credea însă că putea fi realizat numai cu ajutorul unei preoțimi scutite de chinurile determinate de grijile traiului zilnic.

Aflându-se la Viena, episcopul Atanasie Rednic cerea, prin memoriul din 30 aprilie 1765, care a fost prezentat Mariei Tereza, ca preoții uniți să fie scutiți de toate sarcinile de care era scutit clerul catolic și să li se restituie averile și bisericile care le-au fost răpitate cu prilejul ultimelor tulburări din Transilvania. În urma acestui memoriu, Maria Tereza a dat ordin Guberniului ardelean, la 20 iunie 1765, ca preoților uniți să li se asigure mijloace de trai egale cu cele ale preoților catolici, iar mirenii uniți să fie tratați la fel ca mirenii catolici și să fie primiți ca și aceia în slujbele publice. Tot acum Cancelaria Aulică l-a invitat pe episcop să examineze și să facă propuneri concrete privitoare la îmbunătățirea situației materiale a preoților uniți¹.

Întors acasă de la Viena, Atanasie Rednic a sosit la Blaj la 27 august 1765. Prin adresa circulară din 3 septembrie 1765 el a convocat sinodul pentru 13 noiembrie. Până atunci, spunea circulara trimisă preoților², se va face o conscripție bisericească a mănăstirilor, preoților activi, călugărilor și a altor fețe bisericești, a numărului uniților, precum și a proprietăților eclesiastice greco-catolice existente în fiecare localitate din Transilvania aflată sub jurisdicția episcopului unit din Blaj. Este vorba de *Conscriptio Episcopatus Uniti Fagarasiensis in Transylvania Personarum scilicet Ec[c]lesiasticarum, Ec[c]lesiarum, et rerum Ec[c]lesiasticarum Anno 1765 Mense Novembri facta* a episcopului Atanasie Rednic, care a fost întocmită de preoți pentru un număr de 48 de protopopiate. Ea avea următoarea rubricatură: numele districtului, numele satelor, biserica, numele preoților activi, al învățătorilor, cantorilor și clopotarilor, apoi existența terenurilor intravilane, a pământurilor arabile, fânețelor și viilor aflate în proprietatea bisericilor greco-catolice.

Prin circulara din 10 februarie 1766³ episcopul comunica clerului greco-catolic că generalul comandant al trupelor imperiale, Andrei Hadik, dorea o deplină cunoaștere a situației din Principat, solicitând pentru aceasta tuturor episcopilor din Transilvania să întocmească conscripții, obligație de care episcopul latin s-a și achitat. Noile statistici trebuiau să ofere informații cu privire la parohii, clerici, numărul populației pe categorii social-economice (gazde, slujitori), precum și al tuturor sufletelor, deoarece în conscripția anterioară (cea din 1765) nu a fost prevăzută o astfel de rubrică. În încheierea circularei din 10 februarie 1766 episcopul le prezenta clericilor săi modelul după care "fără scăpare și fără trecere" să facă conscripția.

Ca urmare a inițiativei generalului Hadik, la 1767 au fost alcătuite mai multe conscripții confesionale ale credincioșilor din Transilvania: catolici⁴, reformați, unitarieni, luterani, precum și a

¹ Zenovie Păclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*, partea a II-a, 1752-1783, în *Perspective*, an XVII, nr. 53-60, iulie 1991- iunie 1993, p. 98.

² Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba, fond Mitropolia greco-catolică română de Alba Iulia - Făgăraș, Blaj, seria Arhiva generală - Documente neinregistrate, cota 12/1765, f. 2' (în continuare se va cita ANDJA).

³ *Ibidem*, f. 2^v-3^r.

⁴ Ladislau Gyémánt, *Imaginea statistică oficială a Transilvaniei în preajma revoluției de la 1848*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, XXXI/1992, p. 180.

celor ortodocși, toate aceste conscripții, întregite în anii 1766-1767, reprezentând la vremea respectivă cele mai noi date statistice despre Marele Principat puse la dispoziția împăratului Iosif al II-lea⁵.

Pe baza datelor adunate cu prilejul alcătuirii conscripției din 1765, o comisie a preoților greco-catolici compusă din vicarul general Ignatie Darabant și protopopii din Mănărade, Daia, Cășeu și Armeni ca delegați ai preoțimii greco-catolice, au făcut Guvernului din Sibiu, cu data de 7 martie 1766, următoarele propuneri: dotația preoților greco-catolici să fie întru totul egală cu cea a preoților latini; să primească fiecare preot un venit anual de cel puțin 200 de florini; să li se restituie preoților uniți pământul care le-a fost luat cu forța de stăpânii domeniiali; unde nu este pământ să li se dea capeții; românii să dea dijme preoților proprii, nu celor de alte confesiuni; respectarea scutiunelor clerului greco-catolic cuprinse în numeroasele diplome și porunci împărătești. Despre această acțiune contemporanul Samuil Micu spune că intervenția acestei delegații s-a făcut cu puțin folos⁶.

Totuși, cu data de 3 februarie 1767, Maria Tereza porunca Guvernului ca împreună cu episcopul Atanasie Rednic să studieze mijloacele prin care s-ar putea asigura preoțimii unite o dotare egală cu cea a preoților catolici de rit latin. Concepția pe care a avut-o Atanasie Rednic despre necesitatea asigurării existenței potrivite a preoților uniți se vede din hotărârile sinodului pe care l-a convocat în 1767, în care cerea eliberarea și scutirea clerului greco-catolic de nenumăratele mizerii așa de păgubitoare pentru unire. Aceasta s-ar fi putut face prin asigurarea subzistenței asemănătoare cu cea a clerului latin, dacă veniturile parohiale nu depășeau suma de 200 de florini imperiali, ori pur și simplu să fie scutit de plata oricărei dări și zeciuiei, cum s-a poruncit la 8 octombrie 1755 pentru clerul neunit transilvănean din comitatul Zarandului⁷, pentru ca, nemaifiind reținuți de grijile materiale, să se poată dedica mai mult misiunii sacerdotale, reușind astfel să întărească unirea.

Ca un răspuns la acțiunea împărătească din 3 februarie 1767 este circulara datată 5 martie 1767⁸, prin care episcopul Atanasie Rednic cerea clerului greco-catolic să dea "Înălțatei Împărătești" corectă informare cu privire la numărul uniților, după o formulă care le era trimisă drept model. Acesta cuprindea următoarele rubrici: "varmeghia sau scaonul; oraș, sat; beserică; preoți fungenți hirotoniți și blagosloviți; uniți la 1761 (gazde și suflete); uniți la 1767 (gazde și suflete); neuniți la 1767 (gazde și suflete); preoți scutiți (de sămănat – găleate, fân – cară, vie – veadre); preoți dăjduitori (de sămănat – găleate, fân – cară, vie – veadre)".

Dovada faptului că această circulară nu a rămas fără răspuns din partea clerului unit îl constituie un raport al protopopiatului Făgăraș datat 10 aprilie 1767⁹, cu denumirea *Conscripția besericilor, preoților, poporeanilor Eparhiei de Jos a Făgărașului din porunca Măriei Sale vlădicului nostru ...*. Acest raport respectă întocmai rubricatura care a fost dată ca model de către episcopul Atanasie Rednic prin circulara adresată clerului unit din 5 martie 1767.

"Un sinistru joc", cum îl numește Zenovie Păclișanu, va începe în jurul acestei probleme la 27 aprilie 1767, când Guvernul ardelean a solicitat episcopului Atanasie Rednic să-i arate care este numărul preoților uniți, la ce distanță se găsesc satele unele de altele, care dintre preoți au averi proprii, ce mijloace de trai are fiecare din ei, care sate au preot, ce trebuie să li se mai dea *ut congrua sustententur*, unde s-ar găsi aceste mijloace. Astfel, episcopul se vede nevoit să ceară clerului său noi statistici¹⁰.

Următoarea circulară adresată clerului de episcopul Atanasie Rednic este cea din 1 mai 1767¹¹, prin care se făcea din nou cunoscut preoților uniți cât de mult dorea împărăteasa și Guvernul "să să rândăluiască pentru hrana vieții preoților noștrii canonicească chivernisire". Le mai cerea să facă adevărată și deplină informație cu privire la: "varmeghia sau scaonul; orașul sau satul; numărul preoților; numărul uniților și al neuniților; lipsa de preot ce s-ar afla pentru vreo slăbiciune; orașul sau satul cât de departe de la el până la alt oraș sau sat și e mai vecin; besericile; fundușurile besericești din lontru și din afară sau alt venit; ce are fiecare preot pentru hrana vieții sale care nu-s besericești".

Ulterior acestei date de 1 mai 1767 există un raport, al doilea din punct de vedere cronologic pe anul 1767, format din două părți diferite prin rubricatură, prima denumită "Însămiarea locurilor besericilor, mănăstirilor, școalelor, preoților, poporeanilor din ... 1767, uniți și neuniți, preoților scutiți

⁵ Costin Feneșan, *Populația din Marele Principat al Transilvaniei într-o statistică din 1772-1773*, în vol. *Istoria României. Pagini Transilvane*, Cluj-Napoca, 1994, p. 124.

⁶ Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 93.

⁷ Ioan Bălan, *Un sinod diecezan necunoscut de sub Rednik*, în *Cultura Creștină*, an XVI, nr. 5, 1936, p. 291-292.

⁸ ANDJA, *fond. cit.*, f. 6^v-7^r.

⁹ ANDJA, *fond. cit.*, cota 10/1767.

¹⁰ Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 99.

¹¹ ANDJA, *fond. cit.*, cota 12/1765, f. 9^r-10^r.

și dăjdători”, iar a doua denumită “Însămărirea preoților fungeți, poporeanilor uniți și neuniți, fundușurilor besericești din lontru și din afară și alte venituri preoțești și a fiește ce altor averi a preoților, chiar și ale sale, nu besericești”. Prima parte a acestui document, respectiv rubricatura, este aceeași cu cea a raportului din 10 aprilie 1767 și, deci, cu a circularei din 5 martie 1767. Partea a doua a rubricaturii reprezintă de fapt cerințele circularei din 1 mai 1767, acest raport fiind datat 31 mai 1767¹². De asemenea, el are două titluri. Primul este scris pe fila 5, pe verso, în partea dreaptă sus: *Conscriptio districtus Tordensis de anno 1767, 31 mai*. Pe ultima filă a documentului, respectiv 14, tot pe verso, în partea dreaptă sus, apare mențiunea *Conscriptio archidiaconatus Tordensis de anno 1767*.

Ultima circulară la care facem referire este cea cu data 5 iunie 1767¹³, prin care se trimitea preoților greco-catolici un formular amănunțit, acesta fiind de fapt răspunsul la nemulțumirea Guberniului față de faptul că, așa cum spune circulara, conscripțiile “despre hrana vieții preoților carele până acuma le-am luat nu-s făcute cu plină informație”.

S-au păstrat trei rapoarte ale unor protopopiate, alcătuite în baza acestei circulare din 5 iunie 1767. Primul dintre ele este datat 29 iunie 1767¹⁴ și respectă întocmai rubricatura propusă de circulara episcopală. Pe verso-ul documentului apare o singură consemnare, în latină, și anume *Conscriptio Rodnatensis districtis de anno 1767*. Al doilea raport, din 20 iulie 1767¹⁵, cuprinde *Conscriptio archidiaconatus Sasniresiensis de anno 1767, 20 iulij* și, din punctul de vedere al rubricaturii, este asemănător cu raportul anterior. Ultimul, cel din 23 iulie 1767, reprezintă *Conscripția Eparhiei de sus a Veneției de Jos ce se află în varmeghia Belgradului în districtușu Făgărașului a besericilor, a venitului și a preoților fungeți oniți, de ce episcopi hirotoniți, blagosloviți, a moșiilor besericești, a moșiilor preoților scutiți, a zălojiturilor, a venitului lor din tot pe an ....* Acest raport nu are rubricatura similară cu a celorlalte două anterioare. Se constată o diversificare a ei și, pentru prima dată, prezintă starea mănăstirilor din “protopopiatul Veneții”.

* * *

A doua conscripție alcătuită în timpul păstoririi episcopului Atanasie Rednic, păstrată la Arhivele Naționale, Direcția Județeană Alba (fond Mitropolia greco-catolică română de Alba Iulia – Făgăraș, Blaj, seria Arhiva generală – Documente neînregistrate, cota 24/1767), are data de 3 septembrie 1767 și titlul *Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767*. Ea prezintă situația parohiilor greco-catolice, menționând însă și numărul neuniților, din protopopiatele subordonate Episcopiei greco-catolice a Făgărașului. Prin acest fapt este asemănătoare celorlalte conscripții anterioare, celei din 1733 a episcopului Inochentie Micu, celei din 1750 a vicarului Petru Pavel Aron și celei realizate tot de episcopul Rednic în 1765.

Conscriptio Ecclesiae Fogarasiensis de anno 1767 a clerului greco-catolic din Transilvania nu este menționată în *Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania. 1690-1847*, lucrare realizată de Aurel Răduțiu și Ladislau Gyémánt. Menționată doar de Zenovie Pâclișanu, într-o notă la *Istoria Bisericii Române Unite*¹⁶ unde consemna că “în arhiva mitropoliei Blajului se păstrează o “Conscripție” întocmită în septembrie 1767, care nu cuprinde însă toate datele cerute de guvernul ardelean cu adresa din 27 aprilie, deși are pentru fiecare parohie peste 40 de rubrici”, a fost firesc ca această conscripție să rămână foarte puțin cunoscută.

La o comparație a conscripției din 3 septembrie 1767 cu cea din 1765 ne captează atenția încă de la început complexitatea rubricaturii celei dintâi, chestiune asupra căreia atrage atenția și Zenovie Pâclișanu, “peste 40 de rubrici”, această caracteristică rămânând valabilă și în cazul în care am compara-o cu conscripțiile din 1733, 1750 și 1760-1762. Rubricatura sa cuprinde: apartenența administrativă (“varmeghia sau scaunul”), statutul localităților (“oraș sau sat”), distanța față de cea mai apropiată localitate (“depărtarea locului de altul, care-i mai vecin”), numărul bisericilor, preoții uniți, numărul enoriașilor la momentul respectiv, consemnat pe suflete și pe familii, numărul neuniților, dotarea bisericilor cu intravilane (“fundușuri din lontru”) și veniturile aduse de acestea, veniturile provenite de la credincioși și totalul veniturilor, modalitățile prin care ar putea fi îmbunătățită situația materială a preoților, iar în final, cazurile în care comunitățile erau lipsite de preot, din diferite motive.

¹² ANDJA, *fond. cit.*, cota 13/1767.

¹³ ANDJA, *fond. cit.*, cota 12/1765, f. 11^r.

¹⁴ ANDJA, *fond. cit.*, cota 16/1767.

¹⁵ ANDJA, *fond. cit.*, cota 20/1767.

¹⁶ Z. Pâclișanu, *op. cit.*, p. 100, nota 51.

În anul 1766 în Transilvania s-au realizat mai multe conscripții confesionale: *Conscripția confesională a familiilor credincioșilor luterani din Marele Principat pe capitluri, localități, sexe, stare civilă și condiție socială*¹⁷; *Conscripția parohiilor și credincioșilor catolici, reformați și unitarieni din jurisdicția Marelui Principat*¹⁸; *Conscripția confesională a credincioșilor și bisericilor ortodoxe din Marele Principat efectuată din dispoziția episcopului Dionisie Novacovici* (“*Conscripția Eparhii legii Grecești Neunite în Ardeal la Anul 1766*”)¹⁹, cuprinzând jurisdicția administrativă civilă, protopopiatul, parohia, preoți confirmați și neconfirmați, familiile credincioșilor pe sexe, biserici; conscripția din 9 octombrie 1767 a clerului ortodox din Marele Principat efectuată din dispoziția episcopului Dionisie Novacovici intitulată *Conscriptio omnium sacerdotum non Unitorum fungentium et non fungentium in Magno Principatu Transylvaniae existentium pro anno 1767*²⁰, cuprinzând: protopopiatul, numele și prenumele parohului, locul nașterii sale și locul pentru care a fost confirmat să slujească, locul unde trăiește preotul neconfirmat. În acest demers deosebit de generos de cunoaștere a demografiei confesionale a Transilvaniei se înscrie, în mod cât se poate de firesc, și conscripția din 3 septembrie 1767.

Această impresionantă statistică a clerului greco-catolic are un număr de 147 de file, paginile 292-294 fiind necompletate, cuprinde un număr de 46 de protopopiate, așezate sub formă de listă pe paginile 290-291. Conscripția pare să fi fost alcătuită în trei etape, cu două date diferite, astfel: prima parte, până la pagina 96, este completată cu data de 3 septembrie 1767, înscrisă pe prima filă; a doua parte, cuprinzând textul de la pagina 97 până la pagina 241, este completată începând cu data de 30 septembrie, iar a treia parte, de la pagina 242 până la 290, cu aceeași dată, fiind separate însă de 2 file albe. Se poate afirma în legătură cu această structurare a conscripției că reflectă faptul că circularele adresate clerului de episcopul Atanasie Rednic au determinat realizarea unor rapoarte alcătuite de protopopi din ce în ce mai complexe din punctul de vedere al rubricaturii. Avem de a face la această conscripție cu o culegere de date efectuată în teritoriu de organele eclesiastice greco-catolice, chestiunea fiind asemănătoare cu modul de realizare a conscripțiilor din 1733, 1750 și 1765.

Se poate constata o oarecare evoluție a statisticii în cadrul rubricilor conscripției din 1767, în special la capitoul referitor la situația demografică, “poporeni uniți acum” (rubrica 6) și “neuniți” (rubrica 7) prezentând situația confesională a românilor din Ardeal pe familii și individual, progresul constând în faptul că pentru prima dată acum se prezintă atât numărul “sufletelor” cât și cel al “gazdelor”, detalii care nu se mai regăsește în nici una din conscripțiile anterioare, care sunt întocmite fie pe “suflete”, fie pe “gazde”. Din păcate, valoarea statistică a rubricilor 6 și 7 este “știrbită” de folosirea în cazul localităților în care toată populația este unită sau neunită doar a mențiunii *omnes* (“oes”), fără a se menționa cifric populația respectivă.

După cum se poate observa, pe recto-ul filelor sunt cuprinse rubricile care tratează mai ales aspectele solicitate de Guvernium. Astfel, întrebările adresate clerului greco-catolic prin inițiativa din 27 aprilie 1767 a oficialităților Marelui Principat pot fi lesne regăsite în cuprinsul rubricilor. La întrebarea “care e numărul preoților” (uniți) îi corespunde rubrica 5 (“preoți uniți”); la întrebarea a doua, care se referă la mijloacele de trai pe care le are fiecare din ei, îi corespund rubricile 9 (“venit besericesc de pe moșii”), 10 (“venit besericesc de la poporeani”) și 11 (“tot venitul besericesc, scoțând osteneala și cheltuiiala face ... florinți”); la întrebarea cu numărul 3: “care sate au preot”, îi corespunde rubrica 2 (“oraș sau sat”) combinată cu rubrica 5B (“preoți uniți, numele”); la a patra întrebare, referitoare la distanța dintre sate, îi corespunde rubrica 3 (“depărtarea locului de altul, care-i mai vecin”). Întrebării cu numărul 5: “care preoți au avere proprie”, nu-i corespunde nici o rubrică în conscripție. La întrebările 6 și 7, “ce ar trebui să li se dea *ut congrua sustententur* și unde s-ar găsi aceste mijloace” le corespund rubricile de pe verso-ul filelor, care prezintă “mijlocirile cum s-ar putea ajuta preotul ca să aibă destulă chivernisire besericească” (rubrica 12). Intenționat am efectuat această analiză deoarece Zenovie Pâclișanu face o precizare și anume că: “conscripția întocmită în septembrie 1767 ... nu cuprinde toate datele cerute de Guvernium ardelean cu adresa din 27 aprilie”. După cum se poate observa mai sus, doar averea proprie a preoților nu este consemnată în nici o rubrică a conscripției din 1767. Deci, cu o singură excepție, cerințele Guverniumului ardelean din 27 aprilie 1767 se regăsesc întocmai în cadrul rubricaturii conscripției din 3 septembrie 1767.

¹⁷ Aurel Răduțiu, Ladislau Gyémánt, *Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania. 1690-1847*, București, 1995, p. 197, nr. 1427.

¹⁸ *Ibidem*, p. 202, nr. 1463.

¹⁹ *Ibidem*, p. 203, nr. 1470.

²⁰ *Ibidem*, p. 206, nr. 1493.

Ca o concluzie, rubricaturile de pe recto-ul filelor conscripției din 3 septembrie 1767 pot fi considerate ca o rezultată a acțiunii oficialităților, a Guberniului ardelean, interesat direct de aceste date, iar verso-ul reprezintă în mare majoritate o inițiativă a episcopului Atanasie Rednic, despre a cărei preocupare pentru îmbunătățirea dotației clerului greco-catolic am amintit mai înainte, atunci când am amintit sinodul din 1767 și demersurile sale la Viena. Rubricatura de pe verso, prin datele pe care le oferă, urma să intre în atenția autorităților și se poate vorbi aici de o “transpunere” în rubrici a mijloacelor prin care episcopul Atanasie Rednic vedea îmbunătățirea materială a clerului său.

Modalitățile prin care episcopul greco-catolic vedea posibilitatea îmbunătățirii situației clerului sunt condensate în rubrica 12, “mijlocirile cum s-ar putea ajuta preotul ca să aibă destulă chivernisire besericească”, divizată la rândul său în mai multe subrubrici, al căror mesaj a deținut în memoriile și demersurile lui Atanasie Rednic destinate obținerii unei situații mai bune a clerului unit un loc bine definit. Între cerințele episcopului se aflau și solicitări legate de retrocedarea bunurilor care au fost luate Bisericii greco-catolice cu prilejul agitațiilor ortodoxe din Principat. Un alt aspect îl constituie retrocedarea moșiilor care au fost confiscate de stăpânii de domenii (“cele luate de s-ar întoarce moșii”). O altă solicitare a episcopului greco-catolic era aceea ca preoții uniți să primească dijme de la proprii lor credincioși, care dădeau aceste obligații altor confesiuni (“venit poporâsc care-l iau popii de alte religii de la rumâni”) sau prin acordarea de pământ preoții greco-catolici din locurile de obște (“pute-s-ar da moșii din loc de obște sau de la poporeanii carii țin moșie ca doi sau mai mulți sau de la poșeșorii care au de prisosit” și “zălojituri pe care le țin preoții de s-ar face besericești”).

În cadrul subrubricii care se referă la preoții de alte religii și la dotația lor cu intra- și extravilane, precum și cu locuri pentru construirea bisericilor sau a caselor parohiale, se încearcă o prezentare a stării materiale a celorlalte confesiuni, poate tocmai din intenția lui Atanasie Rednic ca respectivele prevederi de la această rubrică să fie extinse și asupra clerului greco-catolic.

O altă problemă importantă o reprezintă dotația parohiilor, căreia în cadrul conscripției îi corespunde rubrica “venit besericesc de pe moșii”. Aspectul legat de averea proprie a preoților nu poate fi urmărit, deoarece acestei probleme nu-i corespunde nici o rubrică din conscripție. În analiza întreprinsă pentru a vedea în ce măsură reglementările decretelor imperiale din 1743 și 1759 cu privire la dotația canonică a preoților greco-catolici au fost puse în aplicare și au fost respectate, situația prezentată de conscripția din 1767 arată o dotație canonică sub limita prevederilor decretelor imperiale în aproximativ 75 % din cazuri. Bineînțeles însă că există și cazuri în care această dotație este mai mare decât cea prevăzută prin decrete, dar această categorie de preoți care beneficiau de o astfel de stare materială este minoritară.

Ca o trăsătură generală a acestei conscripții a clerului greco-catolic din 1767 apare caracterul complex al rubricilor, același lucru putându-se afirma și la o comparație cu prima conscripție a episcopului Atanasie Rednic, cea din 1765. Spre deosebire de celelalte conscripții, cea din 1767 nu are o rubrică specială pentru starea matrimonială a preoților, consemnată anterior sub denumirea *bigamus*, adică preot recăsătorit, dar însemnări cu privire la acest fapt sunt făcute de obicei în cadrul rubricii cu numărul 5B (“preoți uniți, numele”), unde după numele preotului, acolo unde a fost cazul, s-a trecut și mențiunea *bigamus*. Spre exemplu, în “eparhia” Turzii-Jucului, în localitatea Fildu de Mijloc, preotul Dumitru este căsătorit a doua oară; un alt caz, în protopopiatul “Carlovii și a Bistrii” (Alba Iulia și Bistra), în satul Craiva, preotul Gheorghe este și el căsătorit a doua oară. În “eparhia Szépvizului și a Háromszékului” este *bigamus* preotul din Ghidafalva.

O altă însemnare, care apare mai rar decât cea cu *bigamus*, este “a făcut profesia unirii”. La fel ca și în cazul prezentat anterior, pentru această mențiune nu există o rubrică special destinată, ci ea se face în același mod ca și pentru preoții recăsătoriți, în cadrul rubricii cu numărul 5B, “preoți uniți, numele”, unde după numele preotului este făcută și această observație. De exemplu: în “eparhia Gurghiului”, în localitatea Săcal, preotul Todor “a făcut profesia unirii”; în același protopopiat, în satul Monor, preotul Gligor “a făcut profesie”, cu alte cuvinte a trecut de la confesiunea ortodoxă la Biserica greco-catolică.

O problemă pe care o ridică rubricile cu numărul 5C și D (“preoți uniți, hirotoniți, blagosloviți”) este cea legată de numărul foarte mare al celor care au fost hirotoniți în spațiul extra-transilvan, rubricile fiind completate cu numele episcopului hirotonisitor (spre exemplu, în “eparhia Sămărtinului” 5 preoți au fost hirotoniți de Melentie – probabil episcopul greco-catolic Meletie Covaci de la Oradea, iar în protopopiatul Făgărașului 1 preot era hirotonit de Neofil – probabil mitropolitul Ungrovlahiei, Neofit Criteanul), sau cu cel al localității unde a fost hirotonit (spre exemplu, tot în Făgăraș erau 16 preoți hirotoniți la București, 3 la Râmnic, 1 la Buzău, 1 la Arad, 6 la Oradea etc.), sau

numai cu cel al provinciei unde a avut loc sfințirea (“eparhia Făgărașului” avea preoți hirotoniți în Moldova, și în “țara turcească”, protopiatul Rășinarilor avea un preot hirotonit în Banat și 8 preoți hirotoniți “peste hotar”).

La o privire de ansamblu, conform acestei conscripții, în Transilvania erau, la 1767, un număr de 1573 de preoți greco-catolici, dintre care aproximativ 130 erau hirotoniți în Moldova, aproximativ 100 în Țara Românească, în jur de 25 în Maramureș, 22 “peste hotar”, 9 la Muncaci, la care se adaugă cei pentru care nu a fost menționată localitatea unde au fost hirotoniți, ci doar numele hirotonitorului, rezultând un total de aproximativ 550, deci aproape un sfert din totalul preoților greco-catolici cuprinși în conscripția din 1767, care au fost hirotoniți în afara Transilvaniei și deci, evident, de episcopi ortodocși. Tot legată de această rubrică se leagă și menționarea numărului preoților existenți într-o parohie, constatându-se că în cele mai multe cazuri parohiile aveau până la trei preoți, existând însă și excepții, parohii cu câte 6 preoți, cum este cazul în localitatea Maeru din protopopiatul Gurghiului, Monorului și Năsăudului. Tot în aceeași “eparhie”, la Năsăud, au fost consemnați 7 preoți, acesta fiind de altfel numărul maxim de preoți atestat de această conscripție.

În ceea ce privește cealaltă rubrică, și anume 5D (“preoți uniți, blagosloviți”), aceasta marchează confirmarea preoților hirotoniți de episcopi ortodocși ca membrii ai clerului greco-catolic, act executat numai de episcopii blăjeni, cu câteva excepții, în care aceștia au fost înlocuiți de vicarii Gherontie Cotorea și Nicolae Pop din Balomir. Și în cadrul acestei rubrici, încercând să surprindem o imagine de ansamblu a problemei confirmării, constatăm că din totalul de 1573 de preoți au fost “blagosloviți” un număr de aproximativ 820, cei mai mulți dintre ei fiind confirmați de episcopul Petru Pavel Aron (aproximativ 680), urmat de Inochentie Micu, cu circa 140, Ioan Patachi, cu aproape 40, vicarul Gherontie cu 4, teologul Regay unul, Nicolae Pop doi, la fel Atanasie Rednic, iar în două cazuri confirmarea a fost făcută de episcopul greco-catolic al Muncaciului.

Conscripția din 1767 a fost realizată în cea mai mare parte pe baza informațiilor preluate din rapoartele protopopilor. Astfel, raportul din 10 aprilie 1767²¹ atestă un caz mai deosebit, cel al protopopiatului Făgăraș, realizat după modelul circularei din 5 martie 1767, care avea o rubricatură mult mai simplă decât conscripția din 3 septembrie 1767, datele din acest raport fiind preluate în conscripție acolo unde rubricile au coincis, atingând aceleași probleme, iar restul rubricilor conscripției au fost completate cu date care nu pot să aparțină acestui raport, deci s-a folosit și o altă sursă de informare.

Datele pe care le oferă raportul din 10 aprilie 1767 pentru protopopiatul Făgărașului sunt diferite față de cele din conscripția din 3 septembrie același an. Raportul prezintă un număr de 50 de preoți uniți, iar conscripția numai 48; raportul atestă un număr de 667 de gazde unite, în timp ce conscripția are 659; raportul are 3008 suflete pentru uniți, iar conscripția 2900; raportul dă 1919 gazde neunite, în timp ce conscripția oferă un număr 1850; raportul dă cifra de 7663 de suflete la neuniți, iar conscripția 7465. Aceste diferențe s-ar putea datora faptului că raportul a fost întocmit după modelul circularei din 5 martie 1767, cuprinzând un număr redus de rubrici, motiv pentru care în conscripția din 3 septembrie 1767 s-au folosit probabil date mai recente decât cele ale raportului din 10 aprilie 1767, care însă nu se mai păstrează.

Inedit la acest raport este faptul că, fiind redactat recto-verso, s-a întocmit în partea de jos a rubricilor totalul a tot ce cuprindeau rubricile. Astfel pe recto, jos, sub rubrici, apare, în dreptul rubricii “oraș sau sat”, denumirea “laturea”, care nu este altceva decât o însumare parțială a tot ceea ce cuprind rubricile de pe prima pagină a raportului în cauză. Pe verso, după ultima parohie, apare rubrica “suma sumelor”, care reprezintă totalul final, dar nu numai al parohiilor de pe pagina respectivă, ci al tuturor datelor cuprinse în rubricatura raportului datat 10 aprilie 1767.

După cum am mai afirmat, conscripția clerului greco-catolic din 3 septembrie a fost realizată pe baza informațiilor trimise din protopopiate, mai corect spus pe baza rapoartelor protopopilor. Următorul pas care urma să fie făcut, și anume centralizarea datelor, pentru a fi înaintate autorităților transilvănene, nu s-a realizat. Această intenție a existat însă, fiind dovedită tocmai de raportul cu data de 10 aprilie 1767, în care este inclusă rubrica “suma sumelor”, care urma să înlesnească activitatea celor care realizau un eventual tabel centralizator al conscripției din 3 septembrie 1767.

Alt raport este cel din 31 mai 1767²² al protopopiatului Turdei, acest document având două părți diferite prin rubricatură: prima, denumită *Însămiarea locurilor, besericilor, mănăstirilor, școalelor*,

²¹ ANDJA, *fond. cit.*, cota 10/1767.

²² ANDJA, *fond. cit.*, cota 13/1767.

preoților, poporeanilor din ... 1767 uniți și neuniți, preoților scutiți și dăjduitori; a doua intitulată *Însămărirea preoților fungenși, poporeanilor uniți și neuniți, fundușurilor besericești din Iontru și din afară și alte venituri preotești și a fieștece altor averi a preoților, chiar ale sale, nu besericești*. Rubricatura primei părți a acestui document este identică cu cea a raportului din 10 aprilie 1767 și deci cu a circularei din 5 martie 1767. Partea a doua a rubricaturii reprezintă de fapt cerințele circularei din 1 mai. De asemenea, raportul are două titluri: primul scris pe fila 5, pe verso, în partea dreaptă sus – *Conscriptio districtus Tordensis de anno 1767, 31 mai*; pe ultima filă a documentului, respectiv 14^v, în partea de sus, apare mențiunea *Conscriptio archidiaconatus Tordensis de anno 1767*. Acest raport din 31 mai 1767 nu este singurul izvor pe baza căruia s-au completat, pentru protopopiatul Turdei, rubricile conscripției din 3 septembrie 1767, deoarece în aceasta din urmă se găsesc informații pe care rubricatura raportului nu le conține. Însă, acolo unde rubricile au coincis, datele din raport au fost preluate în conscripție.

Următorul raport este din 29 iunie 1767²³, fiind întocmit pe baza rubricaturii circularei din 5 iunie 1767. Este realizat pe o singură filă, cu o lungime de 147 cm, iar lățimea documentului este de 87, partea centrală a filei fiind distrusă de microorganisme. Pe verso-ul său apare o singură consemnare, în latină: *Conscriptio Radnotensis districtus de anno 1767*. Pe baza datelor sale, au au fost completate în conscripția din 3 septembrie 1767 rubricile “Eparhiei Ernotului și a Șomfalăului”. Situația statistică prezentată în cadrul raportului din 29 iunie 1767 este foarte complexă. De fapt, multe din rubricile raportului nu se vor regăsi în rubricatura conscripției. Datorită faptului că s-au preluat datele din raport în conscripție în măsura în care au coincis rubricile, iar restul rubricaturii din conscripție care nu s-a regăsit în raport a rămas necompletată, presupunem că raportul din 29 iunie 1767 a fost singurul document folosit la completarea cu date a rubricilor protopopiatului Iernutului și a Șomfalăului din conscripția realizată la 3 septembrie 1767.

Un alt raport este cel al protopopiatului Sasniresului, din 20 iulie 1767²⁴, intitulat *Conscriptio archidiaconatus Sasnyresiensis de anno 1767, 20 iulij*, care, din punct de vedere al rubricaturii, este asemănător cu raportul anterior. Pe lângă acest raport, protopopiatul Sasniresului mai beneficiază de un raport, anterior, datat 12 aprilie 1767, redactat în latină. Comparând cele două rapoarte, se poate constata că raportul din 12 aprilie a fost făcut după modelul rubricaturii propuse de circulara din 5 martie 1767. Datorită faptului că, după această dată, respectiv 1 mai, când este dată a doua circulară episcopală, și mai ales după 5 iunie 1767, după a treia circulară episcopală, modelul rubricaturii rapoartelor este tot mai complex, s-a recurs la refacerea raportului din 12 aprilie 1767 după criteriile circularei din 5 iunie același an. Informațiile cuprinse în raportul din 12 aprilie au fost copiate în raportul din 20 iulie, cu excepția datelor pe care le oferea raportul din aprilie cu privire la numărul neuniților (al sufletelor). Datele din raportul din 20 iulie 1767 au fost preluate în conscripția din 3 septembrie 1767 în măsura în care rubricaturile au coincis.

Ultimul raport la care facem referire este datat 23 iulie 1767²⁵ și are titlul *Conscripția din sus a Veneției ce se află în varmeghia Bălgradului în districtușu Făgărașului, a besericilor, a venitului și a preoților fungenși oniți, de ce episcop hirotoniți, blagosloviți, a moșiilor besericești, a moșiilor preoților scutiți, a zălojiturilor, a venitului lor din tot pe an ....* Acest raport este mai complex decât cele amintite anterior, însumând un număr de 23 de rubrici, constatându-se o clară diversificare a acestora. Totuși, se poate observa faptul că acest raport mai păstrează încă structura de bază a modelului statistic din circulara adresată clerului greco-catolic la 5 iunie 1767 de episcopul Atanasie Rednic.

Raportul din 23 iulie 1767 conține și o situație ce reflectă starea mănăstirilor din protopopiatul Veneției, care este prezentată după rubricatura propriu-zisă a raportului, prin aceasta detașându-se net de cele anterioare.

În cadrul acestui raport, altfel îngrijit realizat, cifrele au fost marcate cu alfabet chirilic, deși sunt numeroase cazurile în care cifrele arabe începuseră să facă corp comun cu textele chirilice.

Datorită formulei foarte diversificate a rubricaturii, datele acestui raport au fost și ele integrate în conscripția din 3 septembrie 1767 în măsura în care rubricaturile celor două documente statistice au coincis.

Conscripția clerului greco-catolic din 3 septembrie 1767 a fost realizată, în cazul tuturor protopopiatelor, pe baza informațiilor preluate din rapoartele protopopilor, chiar dacă actualmente nu

²³ ANDJA, *fond. cit.*, cota 16/1767.

²⁴ ANDJA, *fond. cit.*, cota 20/1767.

²⁵ *Ibidem*.

se mai păstrează decât rapoartele pe care le-am supus atenției în rândurile de mai sus. În urma analizei comparative făcute între informațiile oferite de fiecare raport și cele conținute de conscripție, s-a putut concluziona că datele din rapoarte au fost preluate în conscripție numai în măsura în care rubricile celor două tipuri de statistici au coincis, indiferent de diversitatea informațională conținută în special de rapoartele mai apropiate cronologic de data alcătuirii conscripției, a căror utilitate incontestabilă este confirmată de solicitările transmise prin circularele adrese clerului de ierarhul blăjean. Fără a insista asupra posibilelor motivații ale acestei opțiuni a celor care au alcătuit transcrierea datelor, constatăm doar că atunci când s-a alcătuit rubricatura conscripției s-a renunțat la integrarea unor rubrici pe care circularele le supuseseră anterior atenției protopopilor.

Faptul că rapoartele protopopilor nu au aceeași rubricatură – explicabil prin intervențiile repetate ale autorităților ardelenne care solicitau o mai bună informare despre situația din teritoriu – va face ca aspectul conscripției să lase de dorit la o privire superficială, deoarece foarte multe rubrici ale conscripției au rămas necompletate.

Din proiectul generalului Andrei Hadik privitor la alcătuirea unui tablou al situației demografice a Marelui Principat au mai făcut parte și realizarea unei conscripții a populației ortodoxe, alcătuită în 1766, precum și o alta, a clerului aceleiași confesiuni, realizată în 1767. Pe baza acestora, la care se adaugă datele oferite de conscripțiile greco-catolicilor și ale celorlalte confesiuni, alcătuite în 1766-1767, la 1772-1773 a fost realizată o statistică generală a populației Marelui Principat al Transilvaniei, prilejuită de vizita aici a viitorului împărat Iosif al II-lea, care oferea următoarea imagine confesională²⁶: dintr-un total de 1 453 742 de suflete erau

ortodocși	635 454	(105909 familii)
greco-catolici	127 080	
luterani	93 276	
romano-catolici	93 135	
calvini	418 866	
unitarieni	85 931	

Conscripția confesională a clerului greco-catolic din 1767 pe drept cuvânt poate fi considerată un act original din punct de vedere statistic pentru perioada sa, care prin complexitatea rubricaturilor a fost o provocare adresată în primul rând celor care au adunat datele (este vorba de preoții și protopopii clerului greco-catolic), care nu erau încă pregătiți să facă față unui astfel de demers. Considerăm, deci, că principalul motiv pentru care conscripția a rămas în mare parte necompletată îl constituie însăși vastitatea rubricaturii, care și-a pus amprenta asupra posibilităților clerului unit de a face față solicitării adunării unor informații atât de diversificate. Totuși, valoarea documentară a acestei conscripții nu este afectată, rubricatura completată permițând analiza și interpretarea unor date suficient de credibile, restul rubricilor, cele rămase goale, constituind de asemenea indirect un real izvor istoric. Trebuie menționat încă un detaliu, și anume faptul că rubricile necompletate nu sunt mereu aceleași, datorită diferențelor subliniate încă la momentul când am prezentat rapoartele protopopiatelor, cele care au constituit principala sursă a conscripției, la care se mai poate adăuga confuzia creată de modificările transmise prin intermediul circularelor episcopale, precum și neconcordanța între informațiile cuprinse în rapoartele protopopilor și alte surse, mai recente, utilizate pentru completarea rubricaturii conscripției.

Odată încheiată transcrierea rapoartelor protopopiale, următorul pas care trebuia făcut consta în alcătuirea tabelului centralizator al conscripției, care urma să fie înaintat autorităților. Acesta nu a mai fost însă realizat, conscripția fiind abandonată din motive asupra cărora în stadiul actual al cercetărilor nu ne putem pronunța cu siguranță. De aceea, pentru a suplini acest “handicap” al conscripției, am alcătuit un “tablou centralizator” care să ofere o imagine de ansamblu asupra câtorva probleme atinse de conscripție.

Astfel, numărul total al preoților uniți conscriși la 1767 este de 1573; numărul total al familiilor unite însumează 26 174, iar totalul uniților din eparhia Făgărașului este de 114 880. În ceea ce privește cealaltă confesiune românească, cea ortodoxă, suma familiilor este de 50 356, iar a indivizilor de 135 102, menționați explicit, cifră la care se poate adăuga numărul relativ de 116 678 rezultat din

²⁶ C. Feneșan, *op. cit.*, p. 124-125.

înmulțirea cu 5 a numărului familiilor, care este completat de fiecare dată la rubrica respectivă, spre deosebire de cel al sufletelor, care adeseori lipsește, rezultând un total aproximativ de 251.780 de români ortodocși. Comparând numărul “gazdelor” și al “sufletelor” ortodocșilor cuprinși în conscripția greco-catolică din 1767 cu datele obținute de Andrei Hadik pentru ortodocși, menționate în tabelul de mai sus, respectiv 635 454 indivizi grupați în 105 909 familii, diferența surprinzător de mare de 383 674 pentru “suflete” și de 55 553 pentru “gazde” poate fi explicată prin faptul că în conscripția greco-catolică de la 1767 lipsesc datele statistice referitoare la ortodocși pentru 7 protopopiate (Ilia, Nirașteu, Hunedoara, Geomal, Copru, Lăpuș și Beiu), la care se adaugă localitățile pur ortodoxe din celelalte 39 de protopopiate greco-catolice care, neavând nici un locuitor unit, nu intrau sub incidența jurisdicțională a Eparhiei Făgărașului. În concluzie, cifrele referitoare la confesiunea ortodoxă oferite de conscripția greco-catolică din 1767 rămân totuși credibile, putând fi interpretate ca date minime, în ciuda mării diferențe dintre ele și cele oferite de statisticile realizate de ortodocșii înșiși, în condițiile în care acestea au avut în vedere întreaga populație ortodoxă a Transilvaniei, nu doar cea care locuia în așezări ce intrau și sub jurisdicția eparhiei unite.

Nici în ceea ce privește statistica populației greco-catolice cifrele nu sunt în totală concordanță. Astfel, cifra de 114 880 de credincioși greco-catolici trebuie majorată, în condițiile în care și în cazul acestora nu a fost întotdeauna completată rubrica aferentă “sufletelor”, precum și datorită faptului că, în cazul unor localități apreciate ca integral greco-catolice, a fost trecută mențiunea *omnes*, fără a se mai menționa cifric cât însemna aceasta. Suntem astfel nevoiți să înmulțim și în cazul acestora numărul familiilor, 26 174, cu 5, rezultând un total relativ de 130 870, cifră surprinzător de apropiată de cea transmisă de statistica din 1772-1773 prezentată mai sus, anume 127 080, obținută probabil de la episcopul Atanasie Rednic prin intermediul rapoartelor transmise de acesta autorităților la 1768 și 1771²⁷. Comparând aceste ultime date cu statistica populației greco-catolice de la 1765, când însuma aproximativ 100 000 de suflete, și cu conscripția din 1772 făcută tot de episcopul Atanasie Rednic²⁸, care prezintă un număr de 121 169 de credincioși uniți, putem afirma că numărul acestora a fost probabil plusat în 1767, o altă explicație a diferenței de aproape 6000 de persoane fiind mobilitatea confesională accentuată din epocă, conscripția păstrând însă un grad ridicat de credibilitate.

De altfel, ne putem da seama dacă această conscripție prezintă sau nu un număr al credincioșilor greco-catolici în conformitate cu realitatea și prin faptul că între anii 1765-1766 Maria Tereza a primit date referitoare la cei trecuți la unire în cursul păstoririi episcopului Atanasie Rednic, fapt confirmat de actul din 7 ianuarie 1767 prin care Guvernul ardelean îi mulțumea episcopului pentru zelul cu care propaga unirea, cerându-i de asemenea să trimită anual rapoarte din care să rezulte în ce măsură se realiza sporul fericit al unirii. În mod firesc, numărul credincioșilor greco-catolici din conscripția de la 3 septembrie 1767 trebuia să fie mai mare decât cel consemnat în 1765.

Siebenbürger Zeitung din Sibiu scria în nr. 3 din 1784 că în anul 1772 numărul uniților era de aproximativ 119 230²⁹, această cifră fiind simțitor apropiată de cea de 121 169 pe care o dă în același an episcopul Atanasie Rednic în cea de-a treia conscripție a sa mai sus menționată. Ținând cont de datele conscripției lui Rednic din 1765 care prezintă un număr al credincioșilor uniți de aproximativ 100 000, rezultă că în cursul păstoririi sale, de 7 ani, a câștigat circa 20 000 de credincioși noi.

Astfel, dacă comparăm datele centralizate ale conscripției din 1767 cu referire la numărul credincioșilor uniți cu același gen de date din conscripția de la 1765, se constată un spor de credincioși greco-catolici ce depășește cifra de 20 000 atestată de conscripția din 1772, probând astfel exagerarea datelor prezentate în conscripția din 3 septembrie 1767, în cazul în care nu a avut un important cuvânt de spus deja amintita mobilitate confesională.

În cazul conscripției din 1767 se mai pune problema completei prezentări a situației protopopiatelor, în care scop conscripția a fost comparată cu șematismul pe 1767³⁰ și cu lista protopopiatelor din conscripția de la 1765. S-a putut constata faptul că la 1767 toate protopopiile au fost cuprinse în conscripție, diferențele existente explicându-se prin mobilitatea sediilor protopopiale.

*
*   *

²⁷ Este vorba de *Catalogus parochiarum graeci-ritus unitorum et numerus sacerdotum pro anno 1768 ... actu fungentium qui e caesarea-regia provisione participant* și de o *Relatio* a episcopului (apud Z. Păclișanu, *op. cit.*, p. 108).

²⁸ *Status Episcopatus Fogarasiensis anno 1772* (apud *ibidem*).

²⁹ Apud Z. Păclișanu *op. cit.*, p. 109.

³⁰ *Titulare Dacicum quo omnes omnium dicasteriorum et officiorum ... pro anno MDCCLXVII*, Cibinii, p. 115-117.

Ca prime concluzii, putem afirma despre conscripția din 1767 că reprezintă un act original din punctul de vedere al conținutului rubricaturii, în comparație cu conscripțiile anterioare, dar această diversificare determină un aspect general incomplet, fapt remarcat și de Zenovie Pâclișanu³¹, care atrage după sine scăderea valorii informaționale și, implicit, pe cea a posibilității utilizării și interpretării acestor date. Această situație nu trebuie însă generalizată la întreaga rubricatură a conscripției, deoarece multe rubrici sunt sistematic completate, analiza și interpretarea lor făcând posibilă chiar sinteza. De exemplu, rubrica referitoare la situația pe familii a credincioșilor greco-catolici este completată în totalitate, la fel cea referitoare la preoții uniți, iar cea cuprinzând statistica credincioșilor greco-catolici pe suflete este și ea completată în proporție de peste 90 %.

Conscripția a fost întocmită în urma deciziei luate de Maria Tereza de a se realiza o conscriere cu privire la situația demografică și materială a clerului greco-catolic. Cel care a pus în aplicare la nivelul Transilvaniei deciziile Mariei Tereza a fost generalul Andrei Hadik, guvernator între 1764-1767, pe care îl întâlnim în mai multe rânduri la originea urgentării acțiunii de conscriere a clerului unit.

Timpul foarte scurt în care s-au adunat rapoartele protopopilor a determinat probabil o stare de confuzie printre protopopi, "victimele" adreselor circulare expediate de episcop în repetate rânduri pentru ca rapoartele care urmau să fie alcătuite să respecte cu cât mai multă strictețe ultimele cerințe ale autorităților.

Având la dispoziție doar 5 rapoarte protopopiale, singurele păstrate, nu se poate realiza o imagine foarte clară cu privire la operațiunea efectivă de înregistrare în conscripție a datelor transmise de către protopopi.

De asemenea, este posibil ca această conscripție a clerului greco-catolic din 3 septembrie 1767 să fi fost abandonată fără a se întocmi un tabel centralizator (*extractus summarius*), poate datorită conștientizării de către autorii ei că, în ceea ce privește rubricatura de pe verso-ul filelor, nu putea fi obținută soluționarea problemelor respective, datorită inevitabilei opoziții a Stărilor la unele dintre sugestiile pentru îmbunătățirea situației clerului. Cea mai previzibilă reticență a nobilimii a putut fi cea legată de revendicarea terenurilor care, prin renunțarea la unire, fuseseră recuperate de către donatori, revenirea populației sau a unei părți a acesteia în comuniune cu Roma neatrăgând obligatoriu după sine și retrocedarea moșiilor în cauză. Aceeași situație o prezentau și donațiile făcute din pământul comunității, trecerea la confesiunea ortodoxă fiind însoțită și de pretenția de păstrare a terenului cedat anterior, prin unire, Bisericii greco-catolice.

Preocupările episcopului Atanasie Rednic, respectiv zelul misionar de care a dat dovadă, nu s-au oprit la 1767, ci au continuat și după, fapt dovedit de alcătuirea statisticii clerului unit din 1768, intitulată *Catalogus parochiarum graeci-ritus unitarum et numerus sacerdotum pro anno 1768 ... actu fungentium qui e caesarea-regia provisione participant*, apoi de cea de a treia conscripția a sa, cea din 1772, *Status Episcopatus Fogarasiensis anno 1772*.

Demersurile dintre anii 1765-1767 rămân, totuși, exemplare, prin modul de implicare a generalului-comandant Hadik³² în încercarea episcopului greco-catolic de îmbunătățire a situației clerului său, propunerile sale nemalegându-se ulterior (vezi rubricatura conscripției din anul 1772). În perioada următoare, ierarhul s-a implicat cu predilecție în planul misionar³³. Inițiativa episcopului se explică astfel în cadrul reprezentat de politica reformistă vieneză, care tindea să se impună și în principatul Transilvaniei, ea constituind, în mod evident, un răspuns la impulsurile venite dinspre Viena. Confirmarea acestei ipoteze rămâne în sarcina unei cercetări viitoare.

FLOREAN - ADRIAN LASLO
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

³¹ Z. Pâclișanu, *op. cit.*, p. 108.

³² Vezi adresele guberniale și decretele aulice din 20 iunie 1765, 19 iunie 1767, 18 iulie 1767, 24 iulie 1767, 4 august 1767, 13 august 1767, în *Protocolul întocmit în timpul episcopului greco-catolic Atanasie Rednic cuprinzând circulare ale episcopului către cler ...*, la ANDJA, *fond. cit.*, cota 12/1765.

³³ Ca singură consecință practică a străduințelor sale din anii 1765-1767 putem aminti punerea la dispoziție de către Maria Tereza a unei sume de 10 000 de florini din care să se distribuie ajutoare preoților (vezi Z. Pâclișanu, *op. cit.*, p. 100 și adresa gubernială din 27 mai 1768, la ANDJA, *fond. cit.*, cota 12/1765).

**LA CONSCRIPTION CONFSSIONNELLE DU CLERGÉ GRÉCO-CATHOLIQUE DE L'ANNÉE
1767. CONSIDÉRATIONS PRÉLIMINARES****RÉSUMÉ**

L'auteur aborde dans la ci-présente recherche les démarches entreprises par l'évêque gréco-catholique Atanasie Rednic en vue de l'amélioration de la situation matérielle de son clergé, entre 1765-1767. L'analyse a surtout en vue la tentative de réaliser une conscription confessionnelle du clergé gréco-catholique en 1767, tout en soulignant les éléments de nouveauté apportés par cette tentative-ci par rapport aux conscriptions antérieures. En même temps, l'auteur met en évidence les significations plus générales concernant le rôle de la Cour viennoise dans l'initiation de cette conscription.